

Posudek disertační práce Evy Hyndrákové, Mikuláš Adaukt Voigt a česká historická věda na konci 18. století, FFUK Praha, 2012

Předložená disertační práce je zaměřena na tematiku, které byla v naší historiografii dosud věnována relativně malá pozornost. Představuje pokus – a hned v úvodu musím poznamenat, že pokus zdařilý – nejen o Voigtovu biografii, ale současně také o informativní zpracování jeho historiografického díla a v neposlední řadě i o zařazení této osobnosti do širšího kontextu osvícenských intelektuálních elit a jejich myšlení v českých zemích. Výsledkem předloženého bádání je zajímavý a přínosný příspěvek k poznání formujícího se historického myšlení i praxe v období osvícenství.

Práce po stručném úvodu vymezujícím autorčiny záměry obsahuje celkem čtyři kapitoly, závěr, seznam literatury a přílohy. V první kapitole je stručně nastíněn Voigtův životopis zasazený do řeholního společenství piaristického řádu. Druhou kapitolu autorka věnovala postavení historiografie v českých zemích ve druhé polovině 18. století, a to podnětně v širokých souvislostech utvářející se osvícenské společnosti. Její výklad je zaměřen především na šlechtické a intelektuální složky této společnosti, tedy na prostředí, ve kterém se M. A. Voigt pohyboval. Součástí výkladu proto jsou jak medailónky významných osobností spojených s historickým bádáním, tak i informace o důležitých tématech a rozporech mezi autory. Tento pohled je doplněn pojednáním o salónu jako jednom z míst, kde probíhal dobový intelektuální kvas.

Ve třetí kapitole autorka obšírně seznamuje s Voigtovým dílem. Text uvozuje třístránkový soupis jeho bibliografie (který poněkud narušuje narativnost textu a snad by našel lepší místo v příloze) a pak následuje specifikace jeho vědeckých zájmů a rozbor stěžejních pojednání. Zde je třeba opět pozitivně hodnotit, že autorka nepouští ze zřetele jejich širší vědecké i společenské souvislosti, na základě dedikací a předmluv u jednotlivých děl odhaluje jak bližší autorovy motivace, tak i další okolnosti jejich vzniku a v neposlední řadě také naznačuje šíři a meze soudržnosti oné vzdělanecké sítě, do které M. A. Voigt patřil. Do této kapitoly je také začleněn zajímavý exkurs řešící vztah Voigtova díla a historické práce k dílu a dějepisnému myšlení Bohuslava Balbína. Exkurs vychází z komparace Balbínova spisu *Bohemia docta* (náležejícího k *Miscellaneím* a za autorova života nevydaného) a Voigtových *Acta litteraria* a *Effigies/Abhandlungen*.

Zatímco první a druhá kapitola posuzované práce jsou postaveny na zdařilé kompilaci z literatury a třetí představuje originální (ovšem i poměrně popisný) rozbor Voigtova díla s ohledem na jeho široké kontexty, kapitola čtvrtá je v určitém smyslu vyvrcholením autorčina badatelského úsilí a má zřetelné syntetické rysy. E. Hyndráková se zde zaměřuje na téma, které právem považuje za stěžejní motiv Voigtova smýšlení, na jeho vlastenectví. I k tomuto tématu přistupuje ze širších hledisek, nejprve nabízí úvod do tematiky zemského vlastenectví, šlechtického patriotismu a počátků národního, především na jazyku postaveného sebeuvědomování. Poté sleduje rysy vlasteneckého smýšlení u Voigta, ale i u dvou dalších klíčových učenců z jeho okruhu – u Gelasia Dobnera a u Františka M. Pelcla. V této kapitole autorka podává vlastní a na pramenném výzkumu založený příspěvek k dějinám myšlení osvícenské společnosti českých zemí.

Závěr práce pak představuje obratné, ovšem poměrně stručné shrnutí hlavních poznatků. Nezanedbatelnou součástí posuzovaného pojednání je rozsáhlá obrazová příloha, která na mnoha místech překračuje pouhý ilustrativní rozměr. Celkově lze stavbu posuzované disertace charakterizovat jako promyšlenou a logickou, samozřejmě výběr okruhů bádání byl zásadně ovlivněn dochovanou pramennou základnou, což autorka v úvodu vysvětlila.

Za určitý nedostatek této disertační práce považují velmi sporé informace o dosavadním výzkumu týkajícím se jak Voigta samotného, tak i dalších témat, která jsou v práci významněji dotčena – tedy především piaristického řádu a jeho školství, osvícenské

společnosti v českých zemích, náboženských a politických kontextů josefinismu apod. Dosavadní výzkum těchto témat by si zasloužil podstatně hlubší rozbor, než je pár zmínek v úvodu práce, případně na počátcích kapitol. Nepovažuji sice klasický „Forschungsbericht“ u doktorských disertací za *conditio sine qua non*, nicméně soudím, že v případě školních kvalifikačních prací je velmi žádoucí. Vypovídá totiž nejen o dosavadním výzkumu, na který práce navazuje a jež rozšiřuje, ale také podává informace o přehledu badatele či badatelky po té oblasti historického výzkumu, která je tématu práce blízká. Určitá omezení z hlediska studia literatury dopadají i na text předložené disertace, příkladem může být nevyužití objevné studie Víta Vlnase o biskupovi Emanuelu Arnoštu Valdštejnovi (FHB 15, 1991), které by autorce pomohlo oživit charakteristiku tohoto významného preláta, jež je v jejím textu založena na zastaralé literatuře. Je také škoda, že nebylo využito téměř nic z bohaté německojazyčné literatury k formování a praxi osvěcenství v habsburské monarchii (např. Hans L. Mikoletzky, Peter F. Barton, Matthias Lorenz, Michael Pammer, Karl O. von Aretin, Elisabeth Kovács apod.).

Připomínku k literatuře by bylo možné občas zopakovat, například u tématu salónů. Je chvályhodné, že se autorka pokusila před řešením salónů v Čechách alespoň stručně nastínit tuto problematiku pro Francii, to by si však zasloužilo přece jen širší okruh literatury, než jen jeden odborný a jeden populární článek prof. Lenderové. A jistě by bylo vhodné rozšířit pohled na salóny existující mimo české země, tedy alespoň do Rakous.

Pokud jde o autorčinu argumentaci, považuji ji za věrohodnou. Mám pouze jeden dotaz týkající se pojednání o národním jazyku při bohoslužbách podepsaného jménem Nikolaus Richter. V práci jsem nenalezl zdůvodnění, proč je vlastně tento text Voigtovi připisován. Je opravdu jeho autorství spolehlivě doloženo? Zde mám i malou poznámku ke zdůvodnění, proč se nemá dostávat text *Pisma do rukou „obecného lidu“*, jež autorka při interpretaci obsahu tohoto spisku uvádí. Zde lze vysledovat návaznost na argumentaci, jež se v katolickém prostředí v pobělohorské době vyskytovala tradičně, najdeme ji například u Koniáše nebo Beckovského.

K posuzované práci mám dále několik drobných připomínek, jejichž společným jmenovatelem jsou občas příliš obecné soudy, pro některé formulace by byla vhodná větší opatrnost i přesnost. Uvádím několik příkladů:

- Rozdíl mezi jezuitským a piaristickým školstvím nelze charakterizovat pouze ze sociálních hledisek (jezuité se orientovali na „mládež ze zámožnějších kruhů“, piaristé na výchovu chudých dětí – s. 16). Rozdíl byly především v typech škol, které tyto řády vedly (jezuité se orientovali na střední a vyšší školství, piaristům zůstalo školství nižší a zčásti i střední). V této souvislosti by také byla na místě charakteristika piaristů jako typicky školského řádu, což má mj. i v názvu, a jejich odlišení od Tovaryšstva, pro které bylo vzdělání a výchova spíše prostředkem než cílem jejich činnosti.
- Za mylnou považuji informaci, že biskup Emanuel Arnošt z Valdštejna založil v roce 1762 v Litoměřicích generální (!) seminář (s. 33), ostatně citovaná stránka OSN nic takového neuvádí.
- Příkladem velmi obecného a povrchního soudu může být tvrzení, že „jezuité ovládali české školy už od roku 1622“ (s. 46). Jednak jezuitské školství existovalo již před tímto rokem, jednak i po Bílé hoře zůstala zachována část školství, kterou Tovaryšstvo neovládalo.
- Za poněkud problematičtější považuji také vysvětlení skutečnosti, že německé *Abbildungen* byly tištěny latinkou a nikoliv tehdy pro němčinu obvyklou frakturou. Autorka to vysvětluje snahou o zpřístupnění textu zahraničním čtenářům zvyklým ze svých jazyků na latinku, což by snad bylo přijatelné. Ale současně uvažuje o Voigrově naději, „že si k němu najdou cestu i méně vzdělané vrstvy domácího obyvatelstva“ (s. 103). Méně vzdělaní ovšem ovládali především frakturu v českých i německých

textech, zatímco latinka byla běžná spíš pro lidi vzdělané v latině i dalších jazycích, které na ni již přešly.

- Z textu není vždy zcela patrné, nakolik si autorka uvědomuje obsahový rozdíl termínů šlechta a aristokracie (např. s. 27, 28, 71, 195 apod., kde užití obou termínů spíš naznačuje předpokládanou synonymičnost).

Tyto případy ukazují, že by autorka před vydáním svého díla (což si její práce nesporně zaslouží), měla provést důkladnou revizi textu. Jinak ovšem musím ocenit její jazyk i stylistiku, stejně jako minimum překlepů a chyb v textu. Výše uvedené připomínky pak nemají a ani nemohou snížit celkovou hodnotu a význam předložené disertační práce Evy Hyndrákové. Považuji ji za velmi solidní pojednání, které představuje významný příspěvek k dějinám osvěcenské společnosti v českých zemích. Autorka podnikla rozsáhlý a pečlivý pramenný výzkum, vedle heuristiky projevila také schopnost pramenné kritiky, samostatné analýzy problémů a konečně i dokázala své poznatky zobecnit. Podle mého soudu předložený text bohatě naplňuje požadavky kladené na tento druh kvalifikačních prací. Z uvedených důvodů doporučuji disertační práci Evy Hyndrákové k obhajobě.

V Praze 9. srpna 2012

doc. PhDr. Jiří Mikulec, CSc.